

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ**І. А. Кузнецова**

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: kuznetsovainna1124@gmail.com

Розглядаються психологічні механізми навчання і впровадження даних механізмів у процес контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів. У процесі дослідження були охарактеризовані такі психологічні механізми навчання як механізм до визначення задачі, зворотного зв'язку, рефлексії, динамічного розподілу функцій управління між викладачем і студентом, механізм підкріплення. Було виявлено, що психологічні механізми навчання визначають взаємодію навчальної та учбової діяльності, тобто діяльність викладача та студента. Механізм до визначення задачі розкриває процес перетворення навчального впливу викладача на учбове завдання студента. Зворотний зв'язок надає інформацію про відповідність виконання дії до певного зразка. Механізм рефлексивних відносин вказує на те, що учасники процесу навчання повинні відображати та усвідомлювати власні дії та дії партнера. Особливість механізму динамічного розподілу функцій управління між викладачем і студентом у тому, що він акцентує увагу на оволодінні студентами функціями управління своєю діяльністю. Механізм підкріплення говорить про сприяння формування правильної поведінки індивіда. Психологічні механізми розкривають шляхи підвищення ефективності навчального процесу.

Ключові слова: механізми, контроль, навчання, управління, діяльність, рефлексія.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ КОНТРОЛЯ ЗНАНИЙ**И. А. Кузнецова**

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600, Украина. E-mail: kuznetsovainna1124@gmail.com

Рассматриваются психологические механизмы обучения и внедрение данных механизмов в процесс контроля учебно-познавательной деятельности студентов. В процессе исследования были охарактеризованы такие психологические механизмы обучения как механизм доопределения задачи, обратной связи, рефлексии, динамического распределения функций управления между преподавателем и студентом, механизм подкрепления. Было выявлено, что психологические механизмы обучения определяют взаимодействие обучающей и учебной деятельности, то есть деятельность педагога и студента. Механизм доопределения задачи раскрывает процесс преобразования обучающего влияния преподавателя на учебное задание студента. Обратная связь дает информацию о соответствии выполнения действий к определенному образцу. Механизм рефлексивных отношений указывает на то, что участники процесса обучения должны отображать и осознавать собственные действия и действия партнера. Особенность механизма динамического распределения функций управления между преподавателем и студентом в том, что он акцентирует внимание на овладении студентами функциями управления своей деятельностью. Механизм подкрепления говорит о способствовании формирования правильного поведения индивида. Психологические механизмы раскрывают пути повышения эффективности учебного процесса.

Ключевые слова: механизмы, контроль, обучение, управление, деятельность, рефлексия.

АКТУАЛЬНІСЬ РОБОТИ. Однією з найважливіших закономірностей розвитку сучасного суспільства є тісний взаємозв'язок соціально-економічного прогресу і постійного вдосконалення системи освіти. У цих умовах особливе значення набуває пошук ефективних засобів удосконалення якості підготовки у вищій школі. У рамках високого динамізму розвитку науки та освіти, стрімкого оновлення системи знань на перший план виступають завдання перегляду змісту, форм і методів навчання, запровадження нових технологій навчання.

Метою сучасної вищої освіти є підготовка високоосвіченого фахівця і виховання усебічно розвиненої особистості. Для реалізації цієї мети необхідна ефективна організація та управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, спрямованої на засвоєння системи знань, вмінь і навиків, оволодіння досвідом творчої діяльності. Необхідною передумовою, що впливає на якісну підготовку майбутнього спеціаліста у вищій школі, являється організація й управління повноцінною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, спрямованої на

якісне засвоєння системи знань, вмінь і навиків, оволодіння досвідом творчої діяльності.

У сукупності засобів, що забезпечують функціонування системи управління якістю підготовки фахівців з вищою освітою, важлива роль належить науково обґрунтованому, ретельно спланованому й раціонально організованому контролю за процесом і результатами навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Важливою умовою організації навчального процесу є дослідження і впровадження психологічних механізмів навчання. Вплив механізмів на засвоєння навчального матеріалу вивчали С. Л. Рубінштейн, Е. Н. Кабанова-Меллер, Л. Б. Ітельсон та ін. Психологічні механізми навчання у своїх працях досліджували М. Л. Смільсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак, О. М. Матюшин, О. В. Брушлинський та ін. Історико-теоретичний огляд психологічних механізмів надає Л. О. Кондратенко. Проте питання психологічних механізмів контролю знань не достатньо висвітлено у науковій літературі.

Метою даної статті є виявлення і аналіз психологічних механізмів навчання і проєктування цих

механізмів на процес контролю знань студентів.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Навчання – це передача суспільно-виробленого досвіду підростаючому поколінню; групова діяльність, що включає викладання та учіння, діяльність щодо відтворення культури, управління засвоєнням знань. Навчальна діяльність – це діяльність педагога, а учбова – того, хто навчається [8].

Психологічними основами оптимізації навчання є забезпечення ефективного викладання навчального матеріалу і керівництво розвитком студента та його навчальною діяльністю. Для цього педагог використовує відповідні методи навчання, організовує навчання у співробітництві та актуалізує механізми навчання, які у вищій школі характеризують взаємодію між викладачем і студентами.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив зробити висновок про те, що серед науковців немає однозначної думки щодо психологічних механізмів навчання. Так, О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднічук називають такі психологічні механізми навчання як: довизначення задачі, рефлексивні відносини, зворотний зв'язок. М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак визначають наступні психологічні механізми: зворотного зв'язку, довизначення поставленої викладачем навчальної задачі, динамічного розподілу функцій управління між викладачем і студентами. О. І. Сергєєнкова розглядає такі психологічні механізми навчання як: постановка педагогом навчальних завдань, зворотний зв'язок, рефлексія, підкріплення [6, 7, 8].

Поняття психологічних механізмів не має усталеного і загальноприйнятого визначення. Найбільш поширеним є визначення Ю. І. Машбиця, який вказував, що психологічний механізм – це теоретичний конструкт, який визначає взаємодію навчальної та учбової діяльності [8].

Визначимо психологічні механізми навчання і їх застосування при контролі знань студентів.

Механізм довизначення задачі. Механізм постановки навчальних задач. У рамках системи навчання діяльність педагога можна описати як систему, яка управляє, а учбову – як систему, якою управляють. Навчальна діяльність не визначається однозначно навчальними впливами. Спосіб управління лише завдає, але не визначає однозначно фактично здійснювану діяльність студентів. Студенти можуть вкладати у задачу інший смисл, ніж викладач. Розходження між задачею, що дається ззовні і тією, що вирішується (явище, назване Ю. І. Машбицем «довизначенням задачі») залежить від ряду чинників – як суб'єктивних (знання, рівень підготовки, невміння розібратися у вимогах задачі, мотивації студента) так і об'єктивних (особливості навчальних впливів). Також на довизначення навчальних задач вчиняють вплив здатність до самоаналізу, ставлення студента до навчання, самого себе і до викладача [2].

Сутність даного механізму полягає у тому, що навчальне завдання викладача перетворюється на учбову задачу студента. Це відбувається лише тоді,

коли коли останній усвідомив особистісну значущість засвоєння матеріалу, розуміє, що даний матеріал дозволяє йому досягти важливої для нього мети або наблизитись до неї. При цьому студент визначає вимоги до умови, процесу і продукту розв'язання задачі – тобто, довизначає її. Довизначена задача – це проекція актуалізованих у даний момент у студента цілей, мотивів, знань, умінь, здібностей і т. д. на задачу, що дається ззовні [2].

Якщо студент вбачає свою мету у розв'язанні задачі, а не в засвоєнні способу її розв'язання, то його діяльність є псевдоучбовою (квазіучбовою, за Ю. І. Машбицем). Коли він поставити собі за мету засвоїти цей спосіб, діяльність перетворюється на учбову. Студент стає повноцінним суб'єктом власної учбової діяльності, зменшується необхідність у зовнішній допомозі, і у найбільш зрілій формі вона перетворюється на самонавчання, тобто набуває багатьох рис пізнавальної діяльності (студент сам набуває знання) [3].

Необхідно всіляко сприяти довизначенню студентами поставлених викладачем задач, співставленню ними цих задач з учбовими цілями, причому не лише такими, що сприяють формуванню певних способів дій, а й оволодінню власною діяльністю. Отже, студент завжди розв'язує довизначену задачу (В. В. Репкін позначав її як задачу на відміну від поставленого викладачем завдання; Г. О. Балл називав її внутрішня задача, а поставлена викладачем – зовнішня задача).

Згідно з механізмом довизначення можна стверджувати:

1) в учбовій діяльності студентів виняткове значення має самостійна постановка і розв'язування учбових задач;

2) успішність учбової діяльності, її розвивальний ефект значною мірою визначається тим, як студент довизначає навчальні задачі.

Викладачу важливо розвинути у студента здатність до саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю.

Механізм довизначення задачі при контролі знань впроваджується при підготовці студентів, наприклад, до семінарських занять, коли студентам оголошується тема і дається завдання самостійно визначити питання семінарського заняття і написати план-конспект з цих питань.

Механізм зворотного зв'язку. У процесі навчання викладач повинен мати інформацію про процес засвоєння знань, вироблення вмінь і навичок, про розвиток студента як особистості і суб'єкта учіння. Значне місце відводиться діям контролю (самоконтролю) і оцінки (самооцінки) студента. Це обумовлене тим, що будь-яка навчальна дія стає довольною і регульованою тільки при наявності контролювання і оцінювання у структурі діяльності. Контроль виконання дії у межах будь-якого виду діяльності здійснюється за допомогою механізму зворотного зв'язку.

Зворотний зв'язок має визначати: чи виконує той, хто навчається намічену дію; чи правильно її виконує; чи відповідає форма дії даному етапу

засвоєння; чи формується дія з належною мірою узагальнення, засвоєння [9].

Механізм зворотного зв'язку надає інформацію про відповідність виконання дії до певного зразка. Завдяки зворотному зв'язку суб'єкт має можливість порівняти образ бажаного результату з тим, що реально виходить при виконанні цієї дії.

Таким чином, процес контролю виконання дії включає три обов'язкових компоненти:

- 1) модель (образ) бажаного результату дії;
- 2) процес порівняння цього образу з реально отриманим результатом;
- 3) прийняття рішення про продовження, корекцію або завершення дії [5].

У навчальній діяльності функція контролю спочатку повністю покладається на викладача, оскільки студенту, який тільки почав засвоювати цю діяльність, ще невідомі еталони, якими необхідно керуватися і з якими будуть порівнювати його реальні результати. Оволодіння кожним видом навчальних дій студент сам формує в уяві його еталонні результати, і процес цей ґрунтується на засвоєнні критеріїв, які висуває викладач. Процес зовнішнього контролю переходить у процес контролю внутрішнього, тобто самоконтролю, шляхом інтеріоризації студентом уявлень педагога про критерії успішності виконання навчальних дій [10].

Зовнішній зв'язок передбачає встановлення зв'язку навчальної діяльності викладача з учбовою діяльністю студента, внутрішній – інформування останнього про результати його діяльності.

Психологічний механізм зворотного зв'язку в умовах спільної діяльності викладача та студентів має істотні особливості, зумовлені місцем задачі в студентській діяльності. У спільній діяльності викладача і студентів наявність помилки студента не означає автоматично надання допоміжного навчального впливу. Студенту надається допомога у тих випадках, коли він виходить за межі «поля самостійності», розмір якого встановлює викладач. Допомога може надаватися як одразу після того, як студент зробив помилку, так і у процесі розв'язання задачі з тим, щоб він усвідомив наявність помилки й самостійно її виправив.

Здійснення зворотного зв'язку у навчальному процесі передбачає розв'язання двох задач:

- 1) визначення змісту зворотного зв'язку – виділення сукупності контролюючих характеристик на основі цілей навчання і психологічної теорії навчання, яка приймається за базу при складанні навчальних програм;
- 2) визначення частоти зворотного зв'язку.

У процесі управління засвоєнням знань викладачу треба визначити, чи навчилися студенти узагальнювати і співставляти факти, робити висновки, критично аналізувати отриману інформацію. Крім цього, йому необхідні знання як студенти засвоюють матеріал, чи вистачає їм часу на засвоєння тощо.

Важливим етапом управління процесом навчання є організація не тільки змістового, але й емоційного зворотного зв'язку. Змістовий зворотний

зв'язок надає інформацію про рівень засвоєння студентами навчального матеріалу. Вона здійснюється за допомогою фронтального і оперативного індивідуального опитування, постановкою питань на виявлення розуміння і аналізу виконаних завдань. Емоційний зворотний зв'язок встановлюється педагогом через відчуття настрою групи, поведінку студентів, емоційні реакції тощо. Змістовний зворотний зв'язок у єдності з емоційним надає педагогу інформацію про рівні сприйняття матеріалу і пізнавально-моральну атмосферу заняття.

Механізм зворотного зв'язку при контролі знань виявляється через різні форми перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу студентами (письмова робота, опитування, бесіда тощо), повідомлення та обґрунтування оцінки студента за виконану ним роботу. Викладачу важливо пам'ятати, що в основі виставлення відмітки має бути знання індивідуальності студента, відображення зміни його розвитку і спонукання до самовдосконалення [1].

Механізм зворотного зв'язку у діяльності студентів може проявлятися у наданні ними своїх пропозицій щодо висвітлення конкретних питань певної теми, шляхів розв'язання завдань тощо.

Механізм рефлексії. Важливим механізмом навчання є рефлексивні відносини, які полягають у відображенні викладачем своїх дій, спрямованих на вибір навчальних впливів, розв'язання педагогічних задач, контроль за діяльністю студентів, на створення моделі розвитку його особистості та поведінки. Ефективність професійної діяльності викладача визначається рефлексивними здібностями, що проявляються у адекватному розумінні обставин, що склалися, вмінні орієнтуватися в них та прогнозувати майбутні зміни, оцінювати альтернативи, вибирати цілі, приймати рішення [5].

Механізм рефлексивних відносин означає, що викладач та студенти, як учасники процесу навчання, повинні відображати та усвідомлювати власні дії та дії партнера. Формування світогляду студента означає розвиток його рефлексії, усвідомлення ним себе суб'єктом діяльності, носієм певних суспільних цінностей. Для цього викладач повинен посилити діалогічність навчання, організувати навчально-пізнавальний процес так, щоб створити студентам умови для можливості відстояти свої погляди, життєві позиції [4].

Рефлексування студентів у процесі навчання не зводиться до аналізу того, як здійснюється діяльність, а полягає в їх особистісній рефлексії як суб'єктів діяльності про особливості включення у процес розв'язування завдання.

- 1) контролю за діяльністю, спрямованою на розв'язання навчальних завдань. Найскладнішим є усвідомлення дій, за допомогою яких з'ясовуються особливості власної діяльності. При цьому виникає небезпека у спробі безпосереднього співвіднесення студентом діяльності викладача і власної, без урахування рівня їх сформованості. Педагог повинен встановити причини труднощів студента, особливості засвоєння та узагальнення ним відповідного

способу дії;

2) рефлексування студентом своїх дій з власною особистістю. Труднощі, які при цьому виникають, зумовлені обмеженими його можливостями у нагромадженні інформації про себе;

3) усвідомлення студентом у своїх діях вибору навчальних дій. Моделі навчальної діяльності і навчального процесу у студента, як правило, ще недосконалі, що породжує необхідність вибору дій. Він пробує різні дії, перевіряє їх ефективність у процесі діяльності. Головним шляхом відображення своїх дій є співвіднесення їх з конкретними причинами труднощів у розв'язанні навчального завдання.

Рефлексія як механізм зворотного зв'язку у життєдіяльності людини – це процес, пов'язаний з внутрішньою перебудовою. Вона забезпечує адаптивність людини до нових умов діяльності, при цьому демонструє, що рефлексивна функція виникає і реалізується у будь-якій діяльності, коли виникають якісь складнощі. Вона використовується для реконструкції проблеми і знаходження її причин. Специфіка рефлексивних процесів обумовлена здатністю людини до осмислення або переосмислення власного досвіду, знань про себе, почуттів, оцінок, думок, відношень тощо [5]. Рефлексія може виступити як механізм розвитку особистості на основі її самоорганізації у процесі навчання.

Рефлексія може бути використана у спеціально організованому педагогічному процесі як психологічний механізм виявлення і формування недобудованих елементів Я-концепції. Психолого-педагогічні особливості рефлексивних механізмів, які включають у себе можливості інтроспекції, саморегуляції, самоконтролю, самопізнання, самовиховання і т. д. дозволяють здійснити регуляцію особистісних процесів дорослої людини у процесі навчання.

Механізм рефлексії на практиці діє при аналізі викладачем своїх дій, результатів діяльності студентів, які можуть свідчити про недоліки та прогалини у вивченні матеріалу, методиці викладання. Механізм рефлексивних відносин передбачає підтримку проявів самостійного, критичного мислення студента під час відповіді. Хоча викладачеві при проведенні контролю знань надається пріоритетна роль, це не означає, що студент не має права висловити свою думку з приводу спірного питання. Завдання педагога полягає у підтримці проявів самостійного, критичного мислення, якщо воно має раціональне зерно, логічність доведення, певну послідовність. Студенти повинні отримати можливість розкрити та проявити свої здібності, свій потенціал. Тому викладач повинен враховувати рівень підготовки та інтереси кожного студента, виступаючи у ролі консультанта й не подавляючи самостійності та ініціативи студентів.

Також механізм рефлексії можна застосувати при перевірці студентами своїх письмових робіт чи робіт інших студентів, оцінюванні власного виступу або виступу одногрупника з обов'язковою умовою коментування виставленої ними оцінки.

Психологічний механізм динамічного розподілу функцій управління між викладачем і студентом. Навчання є управлінням учбовою діяльністю. Навчання передбачає два типи управління: зовнішнє (здійснюється викладачем) і внутрішнє (здійснюється студентом). Взаємодія між даними типами управління є істотною характеристикою навчального процесу, а також рівня сформованості студента як суб'єкта учбової діяльності. Розподіл функцій зовнішнього і внутрішнього управління динамічний: передавання студентам цих функцій – одна з істотних закономірностей навчання. Аналіз співвідношення цих функцій управління учбовою діяльністю є найважливішим показником досягнутого рівня суб'єктності студента. В умовах традиційної системи навчання можливості застосування викладачем цього психологічного механізму досить обмежені, адже це потребує індивідуалізації навчання.

Даний механізм віддзеркалює один з найбільш істотних аспектів навчання – привласнення студентом функцій управління учбовою діяльністю. Тут має місце внутрішнє управління викладачем своєю діяльністю, однак воно в даному випадку не враховується.

Спільна діяльність викладача і студента є розподіленою щодо функцій управління, причому співвідношення між функціями, здійснюваними викладачем і студентом змінюється в міру того, як студент оволодіває цими функціями. Неоптимальний розподіл цих функцій на практиці дає, як правило, негативні наслідки: передчасне передавання студентам таких функцій призводить не лише до погіршення успішності навчання, а досить часто і до небажаних зрушень у мотивації студента, водночас затримка з передаванням цих функцій гальмує розвиток не лише учбової діяльності, а й уміння вчитися, здібності студентів.

Психологічний механізм динамічного розподілу функцій Ю. І. Машбиць називає третім із найважливіших механізмів навчання після зворотного зв'язку і довізначення поставленої викладачем навчальної задачі. Особливості його полягає в тому, що він акцентує увагу на оволодінні студентами функціями управління своєю діяльністю і забезпечує смисловий перехід від учбової діяльності, яка здійснюється в рамках навчальної, до самонавчання. Отже, йдеться про перехід від розвитку в умовах управління, спроектованого ззовні, до саморозвитку, самостійно спроектованого його суб'єктом [8].

Ще одним фактором, який висвітлює психологічний механізм динамічного розподілу функцій між студентом і викладачем, є розуміння самостійності учбової діяльності не як її статичної, постійної характеристики, а як динамічної характеристики, як процесу, етапи якого залежать від певного розподілу функцій управління між учителем і учнем.

Психологічний механізм динамічного розподілу функцій управління між викладачем і студентом у процесі контролю знань виявляється у тому, що студент може обирати методи перевірки (письмова

чи усна), оцінюванні своєї відповіді (при умові засвоєння критеріїв оцінювання), надати пропозиції щодо ходу проведення контролюючого заняття з метою створення оптимальних умов для розкриття своїх знань студентами тощо.

Механізм підкріплення. Даний психологічний механізм навчання використовується у тих випадках, коли студент невпевнений у правильності дій та коли розв'язання навчальних задач виступає як мотив діяльності.

В. Коен сформулював такі вимоги до використання підкріплення:

- повідомлювати про помилку необхідно відразу;
- не потрібно підкріпляти похвалою кожную правильну відповідь;
- не можна підкріплювати неправильні відповіді.

Кожна правильна думка, відповідь, ставлення, дія мають бути підкріплені, що сприятиме формуванню правильної поведінки індивіда. Таке підкріплення не обов'язково здійснює викладач, воно може йти і від групи. Неправильні дії та міркування не повинні підкріплюватися.

Для більшості студентів контрольні заходи являються в тій чи іншій мірі стресовою ситуацією. Психологічна напруга зазвичай не дозволяє студентові у повній мірі мобілізувати свої здібності та адекватно продемонструвати рівень знань, отриманих у результаті навчання. І тому студент чекає від

викладача емоційних проявів, які би вказували на правильність чи неправильність ходу його думок, виражали би підтримку та підбадьорення. На практиці механізм підкріплення виявляється при усних формах контролю знань у схвальній посмішці, киванні головою, вербальній оцінці відповіді тощо.

ВИСНОВОК. Для розробки ефективної технології навчання важливе значення мають положення, що описують взаємодію викладача і студента. Якщо розглядати співробітництво між викладачем і студентами на рівні виконуваних між ними діяльностей, то можна вважати учіння результатом управління з боку навчальної діяльності. При розгляді навчання з позицій управління вдається виявити психологічні механізми навчання, які описують взаємодію між викладачем та студентами, характер взаємодії між двома підсистемами складної системи навчання. Психологічні механізми навчання тісно пов'язані з контролем знань як невід'ємною складовою навчального процесу. Працюючи разом, дані психологічні механізми забезпечують становлення учбової діяльності, рух і розвиток усієї системи навчання.

Перспективою подальшого дослідження є конкретизація поняття «психологічні механізми навчання», визначення ролі психологічних механізмів у процесі формування знань, умінь і навичок студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко Л. В. Проблема оцінювання навчальних досягнень школярів у другій половині XIX – початку XX століття / Л. В. Герасименко // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Серія «Педагогічні науки». Випуск 2/2016 (97). Частина 2. – С. 46–51.
2. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін.]; за ред. М. Л. Смульсон. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 240 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 480 с.
4. Кузнецова І. А. Реалізація принципу гуманізму при проведенні іспиту / І. А. Кузнецова // Вісник КрНУ імені М. Остроградського. Серія «Педагогічні науки». Випуск 1/2014 (1). – С. 39–48.
5. Лаптева О. И. Возможности рефлексии в повышении эффективности профессиональной деятельности преподавателя / О. И. Лаптева, И. Н. Семенов (Сибирская академия государственной службы, г. Новосибирск) (Государственный университет – Высшая школа экономики, г. Москва) – [електроний ресурс] : <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/78135940>
6. Сергеєнкова О. І. Педагогічна психологія / О. І. Сергеєнкова – [електроний ресурс] : <http://westudents.com.ua/>
7. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, В. Огороднійчук та ін. – Київ: Просвіта, 2001. – 416 с.
8. Смульсон М. Л. Психологічні механізми в концепції навчання Ю. І. Машбиць / М. Л. Смульсон – [електроний ресурс] – <http://lib.iitta.gov.ua/>
9. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: учебное пособие / Н. Ф. Талызина – Москва: Академия, 1998. – 288 с.
10. Ткачева М. С. Педагогическая психология : конспект лекцій / М. С. Ткачева – Москва : Юрайт, 2010. – 191 с.

PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF THE KNOWLEDGE CONTROL

I. Kuznetsova

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: kuznetsovainna1124@gmail.com

Purpose. To identify and analyze the psychological mechanisms of learning and designing these mechanisms for the process of control of the student knowledge. **Methodology.** In the process of studying these problems, the study and analysis of psychological and pedagogical literature on the issues of psychological mechanisms of learning, structuring and systematization of scientific material were carried out. **Findings.** The concept of the psychological mechanism was

defined and the following psychological mechanisms of teaching as a mechanism for determining the problem, feedback, reflection, dynamic distribution of control functions between the teacher and the student, the mechanism of reinforcement was characterized. It was defined that the psychological mechanisms of learning determined educational and training activities, ie activities of teacher and student. The mechanism of reflexive relationships indicates that participants in the learning process must reflect and realize their own actions and actions of the partner. The feature of the mechanism of dynamic distribution of management functions between the teacher and the student is that he accentuates the mastery of the students' management functions by their activities. **Originality.** The psychological mechanisms of learning in the process of control of the student knowledge have been revealed. **Practical value.** The research is of practical importance, since it reveals ways to optimize the learning process. **Conclusions.** The psychological fundamentals of learning optimization are to provide effective teaching of learning material and management the student development and its educational activities. For this, the teacher uses the appropriate teaching methods, organizes training in cooperation and updates the learning mechanisms that characterize the interaction between the teacher and the students in the high school.

Key words: mechanisms, control, learning, management, activity, reflection.

REFERENCES

1. Herasymenko, L. V. (2016), "The problem of assessing the educational achievements of students in the second half of the XIX – early XX century", *Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University*. Series "Pedagogical Sciences", iss. 2/2016 (97), part 2, pp. 46-51.
2. Smulson, M. L., Mashbyts, Yu. I., Zhaldak, M. I. (2012), *Dystantsiine navchannia: psykholohichni zasady* [Distance learning: psychological basis], IMEX-LTD, Kirovograd, Ukraine.
3. Zymnyaya, I. A. (1997), *Pedagogichskaia psikhologhiia* [Educational psychology], Phoenix, Rostov-on-don, Russia.
4. Kuznetsova, I. A. (2014), Implementation of the principle of humanism during the exam, *Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University*. Series "Pedagogical Sciences", iss. 1/2014 (1), pp. 39-48.
5. Lapteva, O. I., Semenov, I. N. *Vozmozhnosti refleksii v povyshenii effektivnosti professional'noj deyatel'nosti prepodavatelya* [The possibilities of reflection in improving the efficiency of professional activity of the teacher], Siberian Academy of public service, Novosibirsk (State University-Higher school of Economics, Moscow, available at: <https://www.hse.ru/pubs/share/direct/document/78135940>)
6. Serheienkova, O. I., *Pedahohichna psikhologhiia* [Educational psychology] available at: <http://westudents.com.ua/>
7. Skrypchenko, O. V., Dolynska, L.V, Ohorodniichuk, Z.V. (2001), *Vikova ta pedagogichna psikhologhiia* [Age and pedagogical psychology], Education, Kiev, Ukraine.
8. Smulson, M. L., *Psykholohichni mekhanizmy v kontseptsii navchannia Yu. I. Mashbytsia* [Psychological mechanisms of concept learning, Y. I. Machuca], available at: <http://lib.iitta.gov.ua/>
9. Talyzina, N. F. (1998), *Pedagogicheskaya psihologiya: uchebnoe posobie* [Pedagogical psychology: textbook], Academy, Moscow, Russia.
10. Tkacheva, M. S. (2010), *Pedagogichskaya psihologiya : konspekt lekcii* [Educational psychology : the abstract of lectures], Yurayt, Moscow, Russia.

Стаття надійшла 13.03.2018.